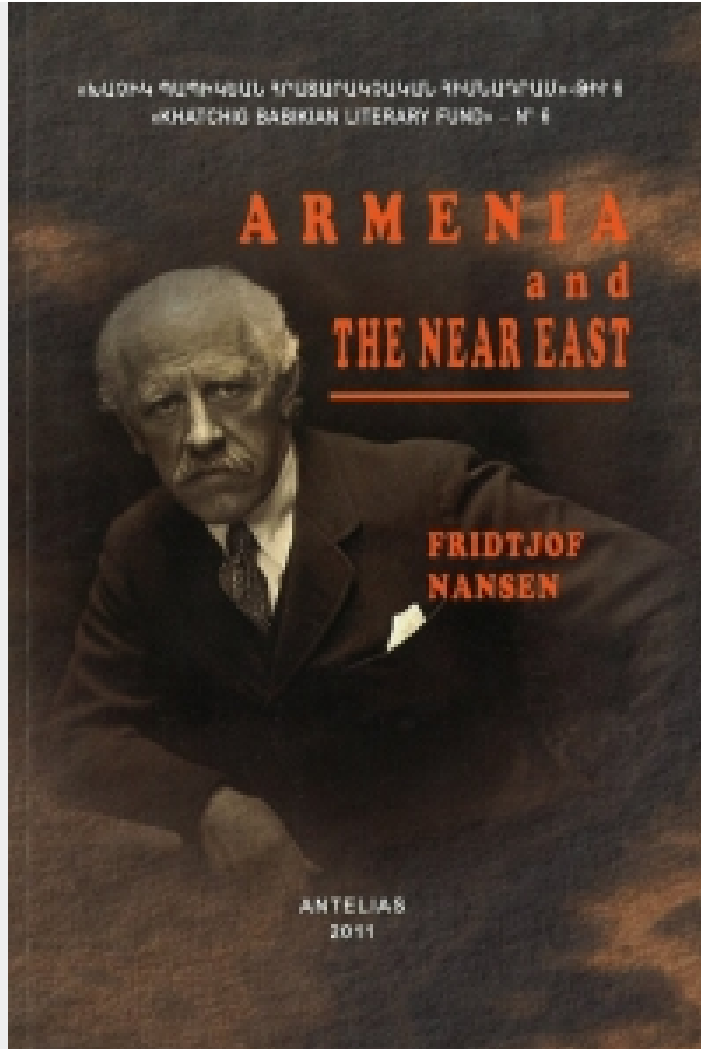

ՋԵՐՄԱԳՈՅՆ ՈՂՋՈՅՆՆԵՐ՝ ՆՈՐԱՏԻՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Posted on June 24, 2018 by Keghart

Category: [Opinions](#)

Դ. Հանրապետության Ընդառաջ՝ Նանսենական Դիտարկումները

Click on "[Armenia and the Near East](#)" to view excerpts in English

Մեր Գասպար Տերտերեան, Պեյրոլթ, 24 Յունիս 2018

Նորվեկիացի բազմատաղանդ գիտնական, գրագետ, արեւելագետ, տիեզերախոյզ, ովկիանոսագետ, դիւանագետ, Ազգերու Լիկայի Գաղթականաց Յանձնաժողովի ընդհանուր կոմիսար, «Նանսենեան անցագիր»ի ԱԽՈՅԵԱՆ, խաղաղութեան նոպելեան մրցանակակիր, մարդասեր եւ մեծ հայասեր [Ֆրիտթոֆ \(Ֆրիտիոֆ\) Նանսեն](#)՝ 1922 թուին հրատարակեց իր "Armenia and The Near East" խորագրեալ հատորը

(վերահրատարակուած 2011-ին, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն), որուն 328 էջերը այս օրերուն, հիւանդութեանս առիթով, վերստին առիթը ունեցայ

կարդալու՝ առաւել ուշադրութեամբ, եւ պահեր կանգ առի անոր ուսանելի շարք մը դիտարկումներուն վրայ, որոնց 15-ն կ'ուզեմ յանձնել ընթերցողներու ուշադրութեան, ներկայ գրութեամբ:

1. Ֆ. Նանսեն ժողովրդապաշտ դիւանագետը՝ Երիտ. Թուրքերու գործած Հայոց Տեղասպանութիւնն ու հայրենագրկումը բնաւ չէ դիտած՝ որպէս կրօնական մոլեռանդութեան արտայայտութիւն, այլ՝ իրաւացիօրէն, որպէս՝ ցեղապաշտական ու ծաւալապաշտական ծրագիր, որպէս՝ գերազանցապէս քաղաքական ոճիրներ: Ան գրած է. «Հայ ժողովուրդին դէմ Երիտ. Թուրքերու գործադրած արտասովոր անմարդկայնութիւնը հետեւանքն էր ոչ-կրօնական մոլեռանդութեան՝ ըլլայ դեկալարութեան թէ ժողովրդական մակարդակներու վրայ: Երիտ. Թուրքերը անտարբեր էին կրօնի նկատմամբ, եւ թրքախօս բնակչութիւնն ալ՝ պարտինք ըսել թէ՛ այդքան ալ պատրաստակամ չէր գործադրելու իշխանութեանց ցանկացած թալանն ու ջարդերը. եւ որոշ վայրերու մէջ՝ անոնք նոյնի՛սկ ընդդիմացան Հայոց տեղահանութիւններուն, եւ թուրք որոշ պաշտօնատարներ մերժեցին հնազանդիլ հրամաններուն, եւ փորձեցին փրկել Հայ բնակիչները: Սակայն, իշխանութիւնները շուտով յաղթահարեցին նման դժուարութիւնները, եւ Հայոց սրտցաւող պաշտօնատարները՝ կամ պաշտօնագրկուեցան, եւ կամ ալ՝ սպաննուեցան» (էջ 318): Հոս տեղին կը գտնեմ յիշեցնել, որ ցեղասպանագետ Դոկտ. Վահագն Տատրեան իրարմէ կը զատորոշէ թալանը եւ ջարդերը, եւ կը բացատրէ թէ՛ ջարդերը կ'ենթադրեն ոճրային մտադրութիւն (intention of crime), որ անպայմանօրէն գոյութիւն չունենար թալանին մէջ, որուն շարժառիթը (motif)՝ ոճիր գործելէ աւելի հարստանալու ցանկութիւնն է. թուրք, եւ մասնաւորաբար քիւրտ ամբոխին մօտ, առաւելաբար կը գործէր հարստանալու շարժառիթը:

Դ. Հանրապետության Ընդառաջ՝ Նանսենական Դիտարկումները

Click on "[Armenia and the Near East](#)" to view excerpts in English

Մեր Գասպար Տերտերեան, Պեյրոլթ, 24 Յունիս 2018

Նորվեկիացի բազմատաղանդ գիտնական, գրագետ, արեւելագետ, տիեզերախոյզ, ովկիանոսագետ, դիւանագետ, Ազգերու Լիկայի Գաղթականաց Յանձնաժողովի ընդհանուր կոմիսար, «Նանսենեան անցագիր»ի ԱԽՈՅԵԱՆ, խաղաղութեան նոպելեան մրցանակակիր, մարդասեր եւ մեծ հայասեր [Ֆրիտթոֆ \(Ֆրիտիոֆ\) Նանսեն](#)՝ 1922 թուին հրատարակեց իր "Armenia and The Near East" խորագրեալ հատորը

(վերահրատարակուած 2011-ին, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի տպարանէն), որուն 328 էջերը այս օրերուն, հիւանդութեանս առիթով, վերստին առիթը ունեցայ կարդալու՝ առաւել ուշադրութեամբ, եւ պահեր կանգ առի անոր ուսանելի շարք մը դիտարկումներուն վրայ, որոնց 15-ն կ'ուզեմ յանձնել ընթերցողներու ուշադրութեան, ներկայ գրութեամբ:

1. Ֆ. Նանսեն ժողովրդապաշտ դիւանագետը՝ Երիտ. Թուրքերու գործած Հայոց Տեղասպանութիւնն ու հայրենագրկումը բնաւ չէ դիտած՝ որպէս կրօնական մոլեռանդութեան արտայայտութիւն, այլ՝ իրաւացիօրէն, որպէս՝ ցեղապաշտական ու ծաւալապաշտական ծրագիր, որպէս՝ գերազանցապէս քաղաքական ոճիրներ: Ան գրած է. «Հայ ժողովուրդին դէմ Երիտ. Թուրքերու գործադրած արտասովոր անմարդկայնութիւնը հետեւանքն էր ոչ-կրօնական մոլեռանդութեան՝ ըլլայ դեկավարութեան թէ ժողովրդական մակարդակներու վրայ: Երիտ. Թուրքերը անտարբեր էին կրօնի նկատմամբ, եւ թրքախօս բնակչութիւնն ալ՝ պարտինք ըսել թէ՛ այդքան ալ պատրաստակամ չէր գործադրելու իշխանութեանց ցանկացած թալանն ու ջարդերը. եւ որոշ վայրերու մէջ՝ անոնք նոյնի՛սկ ընդդիմացան Հայոց տեղահանութիւններուն, եւ թուրք որոշ պաշտօնատարներ մերժեցին հնազանդիլ հրամաններուն, եւ փորձեցին փրկել Հայ բնակիչները: Սակայն, իշխանութիւնները շուտով յաղթահարեցին նման դժուարութիւնները, եւ Հայոց սրտցաւող պաշտօնատարները՝ կամ պաշտօնագրկուեցան, եւ կամ ալ՝ սպաննուեցան» (էջ 318): Հոս տեղին կը գտնեմ յիշեցնել, որ ցեղասպանագետ Դոկտ. Վահագն Տատրեան իրարմէ կը զատորոշէ թալանը եւ ջարդերը, եւ կը բացատրէ թէ՛ ջարդերը կ'ենթադրեն ոճրային մտադրութիւն (intention of crime), որ անպայմանօրէն գոյութիւն չունենար թալանին մէջ, որուն շարժառիթը (motif)՝ ոճիր գործելէ աւելի հարստանալու ցանկութիւնն է. թուրք, եւ մասնաւորաբար քիւրտ ամբոխին մօտ, առաւելաբար կը գործէր հարստանալու շարժառիթը:

2. Բայց արդէն էջ 296-ի վրայ կատարած էր այն հաստատումը, թէ՛ «Շուտով բացորոշ

Նկատուի»:

5. Ֆ. Նանսեն, իր հատորի 100-րդ էջին վրայ, տեղին մատնանշած է մեր մօտ ժխտական երեւոյթ մը՝ «Ուր հաց՝ հոն կաց»ի. հայրենի հողին կառչածութեան պակասի: Ան գրած է. «Դժուարին ժամանակներու մէջ, բազմաթիւ վրացիներ հարկադրուած եղած են արտագաղթող երթալու եւ՝ նախընտրաբար Ռուսաստան: Բայց վրացիները բնաւ չեղան արտագաղթող ժողովուրդ, ակներեւորէն տարբերելով իրենց Հայ դրացիներէն: Վրացիները՝ մեծապէս կը նախասիրէին իրենց հայրենական երդիքը... Եւ ուրախ չէին զգար անկէ հեռու ապրելով. այլ սիրով կառչած էին իրենց հողին», եւ՝ կարծեք թերեւեցնելու համար մեր ազգի ժխտական այս նկարագիրը՝ Սենտքերիմ թագաւորի օրերէն... Նանսեն գրած է. «Հաւանաբար, այն պատճառով, որ վրացիները ընդհանրապէս հողագործներ էին, եւ զուրկ էին հայերու առեւտրական եւ արհեստաւորական ձիրքերէն, որոնք կարելի կը դարձնէին օտար երդիքներու տակ ապրուստ ճարել...»: Բայց մեր համեստ կարծիքով, մեր «ուր հաց՝ հոն կաց» նշանաբանը հայրենի հողին կառչածութեան թուլութիւն մըն է, որ անարդարանալի է ինչ ձեւով որ ալ փորձենք բացատրել...: Բայց հողին կառչած մնալու եւ պայքարելու համար, հարկ էր որ ժողովուրդը ունենար երկու բան՝ միաբանութիւն եւ հաւաքական աշխատանքի ընդունակութիւն եւ երկրին տիրութիւն ընող ղեկավարութիւն, որոնցմէ զուրկ էր մեր ժողովուրդը... դժբախտաբար:

6. Ուշագրաւ դատողութեան եզրակացութիւն մըն է Ֆ. Նանսենի հետեւեալ դիտարկումը, հատորի 107-րդ էջին վրայ. «Անդրկովկասեան երեք հանրապետութիւնները՝ իրարմէ անջատ կանգնելով, չէին կրնար պահպանել իրենց ուրոյն գոյութիւնը, իրենց հզօր դրացիներուն դիմաց»: Բայց անոնք իրարմէ անջատ էին՝ քանի որ վրացիները ապահոված էին Գերմանիոյ պաշտպանութիւնը, ազերիները՝ Թուրքիոյ... իսկ հայերը իմաստուն չէին եղած՝ ապահովելու համար Ռուսաստանի պաշտպանութիւնը, իրենց հակառուսական կոյր արեւելումին եւ հակայեղափոխական կեցուածքին պատճառներով, երբ Ռուսաստանի մէջ յաղթանակած էր սոցիալիստական յեղափոխութիւնը: «Առկայ դրութեան դէմ, կը թուի թէ վրաիցներու եւ հայերու ապագան լաւագոյնս կրնայ երաշխաւորուիլ՝ յարելով սովետական պետութեան, իրենց ազատ եւ անկախ հանրապետութիւններով, տնօրինելու համար իրենց ներքին ազգային գործերը, եւ զարգացնելով իրենց յատուկ քաղաքակրթութիւնը, իրենց սեփական լեզուն ու մշակոյթը, առանց ենթարկուելու կապտիչ միջոցներու, նման ցարական կառավարութեան գործ դրած ցաւալի ծուլումի փորձերուն՝ զանոնք ռուսականացնելու»: Եւ՝ բարեբախտաբար...:

Այսպէ՛ս ալ եղաւ եւ Սովետական Հայաստանը կերտեց մեր Նոր Ոսկեդարը, որուն դիմաց ներկայի «անկախ» հանրապետութիւնը կը պարզէ յուսալքիչ եւ լուսամարիչ պատկեր մը՝ թալանի եւ արտագաղթի...:

7. Ֆ. Նանսեն գերազանցապէս դիպուկ եւ ուսանելի երկու դիտարկումներ կատարած է

հատորի 266-րդ էջին վրայ, գրելով. «Կիլիկեան թագաւորութեան պատմութիւնը կը ներկայացնէ ամենէն ռոմանթիք եւ արտակարգ իրադարձութիւններու յաջորդականութիւն մը: Ոեւէ ժողովուրդի համար, սարսափելի դժբախտութիւն տեսնելէ յետոյ, արտագաղթել այլուր եւ հոն հիմնել ու պահպանել Նոր ծաղկուն թագաւորութիւն մը՝ երեք դարերու երկայնքին, թշնամի ազգերու շրջապատին մէջ, ապացոյց է եզակի կենսունակութեան: Սակայն ժամանակի ընթացքին, ատիկա տկարացաւ ներքին պառակտումներու հետեւանքով, եւ 1375 թուին, մայրաքաղաքը՝ Սիս, գրաւուեցաւ Եգիպտոսի Մամլուքներուն կողմէ»: Այստեղ Նանսէն մատնացոյց կ'ընէ Կիլիկեան Թագաւորութեան իշխանաւորներու պետական մտածելակերպի եզակի մակարդակը եւ Հայ ազգի անմիաբանութեան ազգաքանդ ախտը: Առաջինէն զուրկ մնացած է Հայ ժողովուրդը երկար դարեր ամբողջ, ներկայիս ալ ներառեալ... , իսկ երկրորդը աւելի մնայուն կերպով ընկերացած է Հայ ժողովուրդին, նաեւ՝ այսօր: Պետական մտածելակերպէ զուրկ են Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան իշխանաւորները, համահայկականութեան եւ միաբանութեան ոգիէ զուրկ է Տարագիր Սփիւռքը, եւ Հայոց Ցեղասպանութեան ու Տարագրութեան 100-րդ տարելիցին անգամ չզգաստացաւ ու չկրցաւ կազմակերպել Տարագիր Արեւմտահայութեան Համաշխարհային Քոնկրետը (ՏԱՀՔ), որպէսզի անդրանցներ Ցեղասպանութեան լոկ բարոյական, պղատունական ճանաչումի հանգրուանէն՝ մեր հողային պահանջատիրութեան աւելի կենսական եւ աւելի դժուար հանգրուանին: Իսկ Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան մէջ եւս կայացած չէր ազգային պետութիւնը, իշխանաւորներուն պետական մտածելակերպ չունենալուն պատճառով: Հոն կը տիրէ՝ քրեաօլիգարխիկ բազմիշխանութիւն, շարունակելով մեր հին նախարարատուններու յոռի աւանդութիւնը: Որովհետեւ մեր պետական մտածելաեղանակը կը պահանջէ՝ համահայկական ոգի եւ ներքին միաբանութիւն, եւ կը դատապարտէ աւատապետական տրոհումը եւ աշիրէթական յետամնաց մենատիրութիւնը, որոնք կը հակասեն դեմոկրատականութեան, քաղաքացիներու իրաւահաւասարութեան եւ... ընկերային արդարութեան վսեմ սկզբունքներուն...:

8. «Հայերը, եւ Քաղաքակրթութիւն՝ Ուրիշ Հողերու Վրայ» վերնագիրը կրող 10 էջերէ բաղկացած հատուածին 270-271-րդ էջերուն վրայ կը գրէ. «Հայ ժողովուրդի ողբերգութիւնը կը հանդիսանայ այն, որ օտարի ծառայութեան մէջ իր ցուցաբերած զատորոշուող կարողութեան հակառակ, ան բնաւ չկրցաւ տնօրինել իր սեփական երկիրը յաջողապէս եւ շօշափելի ժամանակի մը համար: Բիւզանդիոնի մէջ, արտասովոր բան, առաջնորդող դէմքերէն շատեր եւ ամենակարող վարիչներն ու հրամանատարները Հայեր էին: Յուստինիանոս Կայսեր հռչակաւոր զօրավարն էր Ներսէս, որ գրաւեց Իտալիան կայսեր համար»: Առհասարակ, մենք փայլատակած ենք one man show-ի բեմին վրայ, եւ ձախողած՝ հաւաքական աշխատանքի ասպարէզին մէջ, որ կը պահանջէ միաբանութիւն. Այսինքն՝ համահայկականութեան ոգի, եւ՝ պետական մտածելակերպ, ինչպէս տեսանք, եւ՝ անհատական համեստութիւն, որովհետեւ մեզմէ

իւրաքանչիւրը հրամանատար չի կրնար ըլլալ...: Եւ հրամանատար մը՝ առանց հետեւակներու բանակ կազմել չի կրնար: Անհատապաշտական արժեհամակարգով՝ պետութիւն եւ հզօր հայրենիք չի կրնար կերտուիլ... համայնապաշտութեան եւ ժողովրդահայրենասիրութեան արժեհամակարգով միայն կարելի կ'ըլլայ՝ ոչ միայն հզօր պետութիւն եւ հայրենիք կերտել, այլեւ՝ տիրութիւն ընել երկրին ու ժողովուրդին, ամեն օտար յարձակումի դէմ...:

9. Հատորի 99-րդ էջին վրայ Նանսէն ունի դիտարկում մը, որ իրականութիւն է բոլոր ժողովուրդներուն մօտ: Ան գրած է. «Երբ Կրաստանի մէջ, պատմութեան մօայլ օրերուն, ազնուականներու վերին խաւը, երկրի մտաւորական ու բարոյական վիճակը ցաւալի էր եւ անմխիթարական, գլխաւորաբար գիւղացիութեան, արհեստաւորներու եւ աշխատաւոր դասակարգերու մօտ է որ հաւատքը եւ բարոյականութիւնը վերապրեցան: Կղերականութիւնը ընկղմեցաւ տգիտութեան եւ անբարոյութեան մէջ, մինչ ազնուականները բարոյալքուած էին քաղաքական նուաստացուցիչ պայմաններէն»: Այս պատկերը կը կազմուի նոյնութեամբ այսօր՝ Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան մէջ... օլիգարխներու վերին խաւին ու... կղերականութեան բարձրագոյն ոլորտին մէջ...:

10. Նանսէն՝ իր Հայաստան այցելութեան, հրաւիրուած էր Լենինականի ջրամբարտակի բացումի հանդիսութեան, որուն յաջորդած էր ջերմիկ խրախճանք, զոր ծաղկեցուցած էր հայկական նուագախումբ մը, կատարելով ոչ միայն հայկական, այլեւ՝ ռուսական, ուքրանական, քրտական, թաթարական, պարսկական եւ այլ եղանակներ, խլելով Հայ հասարակութեան ջերմ ծափահարութիւնները: Ան հատորին 167-րդ էջին վրայ գրած է. «Ինծի զարմանք պատճառեց այն, որ Հայեր կը կատարէին իրենց աւագ թշնամիներու երաժշտութիւնը: Այլեւս չկար թշնամութիւն ազգերու միջեւ՝ սովետական իշխանութեան հաստատումէն ի վեր: Բայց ես կը կասկածիմ, որ շատ խորին ըլլայ երեւոյթը: Օրինակի համար. մանուկները կը սիրեն դերակատարութիւնը, եւ Հայ մանուկները միշտ կը խաղան մելոտրամաթիք փիեսներ, նախընտրաբար ատոնք, որոնց մէջ իրենք կրնան սպաննել թուրքեր...»: Այո՛, քանի որ Հայ-թուրք յարաբերութիւնները չեն կրնար՝ ոչ թէ բարեկամական երկխօսութեան, այլ բնականոն երկխօսութեան փոլ մտնել՝ նախքան ոճրագործին խոստովանութիւնը եւ ճանաչումը իր ոճիրին եւ հողային հատուցման պարտքին վճարումը...: (Ի դէպ՝ 1968 թուին, Պէյրութ այցելած էր Սովետ Հայաստանէն երգիչերգչուհիներու խումբ մը, որուն կազմին մէջ կը գտնուէր «Նուպար Տոնոյեան» անունով երգիչ մը, որ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ տուած համերգի մը ընթացքին երգեց «Ազգ Իմ Փառապանծ»ը, այնքան ջերմ ու ոգեշունչ կատարումով, որ արժանացաւ սրահին խելայեղ ծափողջոյններուն... որուն գերակշռող մասը դաշնակցականներ էին... որոնք սակայն չէին գիտեր, որ այս երգիչը՝ ազգերի մըն էր, Կոմիտասի անուան երաժշտանոցի աւարտականներէն... եւ՝ կը խօսէր սահուն արեւելահայերէն...):

տառապած է այս ժողովուրդին նման, եւ այսպիսի վախճանով, դաւաճանուելով եւ լքուելով այն ուժերուն կողմէ, որ շատ մեծ եւ պարտաւորեցնող խոստումներ տուին արդարութեան անունով: «Հարց կու տամ քաղաքական ու պետական մարդոց. ժամանակը հասած չէ՞ դադրեցնելու վերամբարձ խօսքերը, որպէսզի մարդկութիւնը չկորսնցնէ իր յոյսի վերջին նշոյլն անգամ, թէ՛ ազգերու պատմութեան մէջ տակաւին սրբազան մնացած բան մը կայ»:

14. Նանսէնի եզրակացութիւնը հատորի վերջաբանին մէջ. «ԵՐԱՆԻ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ ՀԱՅԵՐՈՒՄ, ՈՐ ՆԵՐՔԱՇՈՒՄԾ ՉԸԼԼԱՅԻՆ ԵՐՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ: ԻՐԵՆՑ ՀԱՄԱՐ ԱԻԵԼԻ ԼԱԻ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՈՒՄԸ ԲՆԱԲ ԲԱՐԲԱՌՈՒՄԾ ՉԸԼԼԱՐ ՈՒԵԷ ԵՐՐՈՊԱՅԻ ԴԻԲԱՆԱԳԵՏԻ ԿՈՂՄԷ»: Մինչդեռ ռուսական օրիանտացիան մերժող եւ արեւմտաթրքական օրիանտացիան որդեգրած հայ կուսակցութիւն մը՝ մեր ժողովուրդի պատմութեան բախտորոշ ու ճակատագրական պահերուն անգամ, գերին մնաց արեւմտաթրքական արեւելումին, ճակատագրական ու անդարմանելի վնասներ ու կորուստներ պատճառելով հայ ժողովուրդին ու հայրենիքին...:

15. Նանսէնի ականատեսի վկայութիւնը. «1921 թ. Ապրիլին, Կարմիր Բանակը մտաւ Երեւան: Կազմուեցաւ նոր կառավարութիւն՝ Միասնիկեանի վարչապետութեամբ, եւ ասոնք գործեցին իմաստուն չափաւորականութեամբ. ընդհանուր ներում հռչակուեցաւ եւ երկիրը վերակենդանացնելու դժուարին գործին մասնակցելու հրաւիրուեցան ուսեալ դասի հայերը: Յարատել պատերազմներու պատճառով աւերուած եւ գաղթականներով խճողուած այս երկրին մէջ՝ բնականօրէն մեծ էր յուսալքութիւնը: Աշնան՝ երկիրը վերածուած էր կատարեալ սովի. երկիրի հարիւրաւորներ մեռան եւ Ալեքսանդրապոլի ու Երեւանի նման քաղաքներու փողոցները լեցուեցան դիակներով: Բայց աշխոյժ միջոցներ ձեռք առնուեցան, եւ գերազանցապէս սահմանափակ միջոցներով՝ քանի մը տարուան ընթացքին, իրապէս անհաւատալի գործ կատարեցին: Քառսը, թշուառութիւնը եւ սովը փոխարինուեցան կարգ ու կանոնով, եւ որոշ աստիճանի բարգաւաճում անգամ արձանագրուեցաւ: Եւ հիմա՝ ազգը յարատւօրէն յառաջ կ'ընթանայ. շատ մը նոր եւ կարելոր նախաձեռնութիւններով՝ իր կարող կառավարութեան առաջնորդութեամբ» (էջ 316):

Այս վկայութիւնը կը յանձնենք մեր նորօրեայ, նորատիպ յեղափոխականներուն լուրջ ուշադրութեան, համոզուած ըլլալով որ անոնք «թաւշեայ յեղափոխականներ» չեն, որոնք ատակ կ'ըլլան միայն՝ միջ-գլանային իշխանափոխութեան կամ յեղաշրջումի, որ յեղափոխութիւն չէ, քանի որ ասոնք կը յայտարարեն թէ՛ տիրող մենաշնորհային համակարգը պիտի վերացնեն... արմատականօրէն, եւ պիտի հաստատեն ընկերային արդարութեան եւ հայրենասէր համակարգ:

Ֆ. Նանսէնի այս վկայութիւնը ունի ոչ միայն պատմական նշանակութիւն, այլեւ՝ ժամանակակից ու այժմեական պատգամ՝ Օլիգարխիկ, վայրի դրամատիրական, աւազակապետական, ապագգային ու հակա-ժողովրդային հանրապետութեան դէմ

յաղթանակած ու Լոր Դ. Հանրապետության խոստացող յեղափոխության իմաստուն ղեկավարության: Այս վկայությունը կը հաստատե թե՛ Բ. Հանրապետության իշխանությունները ինչպիսի ողբալի երկիր մը ժառանգեցին Ա. Հանրապետութենէն, եւ եօթ ոսկեդարեան տասնամեակ վերջ, ինչպիսի ծաղկուն, ժողովրդահայրենասիրական ու հզօր հայրենիք մը փոխանցեցին Գ. Հանրապետության, որուն իշխանությունները ոչ միայն թալանեցին իրենց ժառանգածը, այլեւ՝ հայաթափեցին հայրենիքը...:

Իսկ այժմեական պատգամը այն է՝ որ Լոր Դ. Հանրապետության հիմնադիրները հետեւին Բ.ի իշխանություններու օրինակին եւ պայքարին ու մաքառին՝ ստեղծելու համար հայկական ու ժողովրդահայրենասիրական՝ ՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅԱՍՏԱՆ, արմատախիլ ընելով Գ. Հանրապետության վայրի դրամատիրական համակարգը, որ անշրջանցելի հրամայականն է այսօր, յեղափոխության վերջին փուլի յաղթանակին... որուն կ'ուզենք հաւատալ, քանի որ ներկայի առաջին փուլը՝ լաւ, լուրջ, կարգապահ, գաղտնապահ ու երկարաշունչ (առնուազն տասնամեայ) նախապատրաստության արդիւնքն էր, եւ անգլիացիները անսխալականօրէն կ'ըսեն. Well began, half done!

Ջերմագոյն ողջոյններ՝ Դ. Հանրապետության Լորօրեայ, Լորատիպ յեղափոխականներուն:

